

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 33a regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt uchwały:

- w sprawie ustanowienia roku 2027 Rokiem Romana Palestra.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem uchwały upoważniamy panią posłankę Elżbietę Gapińską.

(-) Piotr Adamowicz; (-) Paweł Bliźniuk; (-) Mateusz Bochenek; (-) Krzysztof Bojarski; (-) Piotr Borys; (-) Marek Jan Chmielewski; (-) Alicja Chybicka; (-) Zofia Czernow; (-) Patryk Gabriel; (-) Krzysztof Gadowski; (-) Elżbieta Gapińska; (-) Stanisław Gorczyca; (-) Krzysztof Grabczuk; (-) Małgorzata Gromadzka; (-) Barbara Grygorcewicz; (-) Iwona Hartwich; (-) Marek Tomasz Hok; (-) Patryk Jaskulski; (-) Dominik Jaśkowiec; (-) Ewa Kołodziej; (-) Tomasz Kostuś; (-) Iwona Maria Kozłowska; (-) Maria Joanna Kozlakiewicz; (-) Iwona Małgorzata Krawczyk; (-) Wojciech Król; (-) Marek Krząkała; (-) Adam Krzemiński; (-) Henryka Krzywonos-Strycharska; (-) Piotr Lachowicz; (-) Maciej Lasek; (-) Bożena Lisowska; (-) Artur Jarosław Łacki; (-) Alicja Łepkowska-Gołaś; (-) Magdalena Łośko; (-) Alicja Łuczak; (-) Dorota Marek; (-) Paweł Masełko; (-) Katarzyna Matusik-Lipiec; (-) Jerzy Meysztowicz; (-) Grzegorz Napieralski; (-) Jacek Niedźwiedzki; (-) Małgorzata Niemczyk; (-) Jolanta Niezgodzka; (-) Tomasz Piotr Nowak; (-) Karolina Pawliczak; (-) Małgorzata Pępek; (-) Lucjan Marek Pietrzyk; (-) Kazimierz Plocke; (-) Mariusz Popielarz; (-) Renata Rak; (-) Krystyna Sibińska; (-) Krystyna Skowrońska; (-) Weronika Smarduch; (-) Adam Szłapka; (-) Henryk Szopiński; (-) Krystyna Szumilas; (-) Łukasz Ściebiorowski; (-) Apoloniusz Tajner; (-) Adrian Witczak; (-) Mariusz Witczak; (-) Bartosz Zawieja.

UCHWAŁA

SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia ...

w sprawie ustanowienia roku 2027 Rokiem Romana Palestra

W 2027 roku przypada 120. rocznica urodzin Romana Palestra, wybitnego kompozytora, a zarazem zaangażowanego w sprawy polskie publicyisty. Roman Palester, żył w latach 1907-1989, był wybitnym kompozytorem, uważanym w pierwszych latach po II wojnie światowej za czołowego polskiego kompozytora - następcę Karola Szymanowskiego. Jednak podjęta przez Palestra w 1949 roku decyzja o pozostaniu na emigracji spowodowała kompletną marginalizację tego wybitnego twórcy przez PRL-owską cenzurę.

W 1952 roku Palester związał się z rozgłośnią Radia Wolna Europa, gdzie pracował przez 20 lat jako kierownik działu kulturalnego, angażując się aktywnie w walkę z komunizmem na polu kultury. Z tego czasu datuje się jego bliska przyjaźń z Gustawem Herlingiem-Grudzińskim. Powstałe w okresie pracy w RWE liczne felietony o muzyce, sztukach plastycznych i literaturze stanowią niezwykle dokument kultury niezależnej doby komunizmu. Palester nie zaprzestał też działalności kompozytorskiej - jego opera Śmierć Don Juana zdobyła I nagrodę na konkursie kompozytorskim włoskiej sekcji Międzynarodowego Towarzystwa Muzyki Współczesnej.

Kompozytor współpracował też z innymi ośrodkami emigracji, m.in. z paryską „Kulturą”. W komunistycznej Polsce, wyrzucony ze Związku Kompozytorów Polskich oraz ZAIKS-u był objęty zakazem publikacji. Jego dzieła nie były wykonywane, a nazwisko zostało praktycznie zupełnie zapomniane. Zmiana tego stanu rzeczy jest - mimo podejmowanych przez środowisko muzyczne inicjatyw - trudna, a wydaje się niezwykle ważna dla kształtowania zniekształconej przez lata komunizmu świadomości historycznej dotyczącej polskiego dziedzictwa kulturowego XX wieku. Obraz polskiej muzyki współczesnej bez obecności dzieł Romana Palestra jest z pewnością niepełny.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, przekonany o wyjątkowym znaczeniu dorobku Romana Palestra dla polskiej kultury oraz w uznaniu jego niezłomnej postawy artystycznej i społeczno-politycznej, ustanawia rok 2027 Rokiem Romana Palestra.

UZASADNIENIE

Dziś, gdy wymieniamy najwybitniejszych polskich kompozytorów II połowy XX wieku, myślimy o Krzysztofie Pendereckim, Witoldzie Lutosławskim, Andrzeju Panufniku, Wojciechu Kilarze, Henryku Mikołaju Góreckim, Grażynie Bacewicz, czy Tadeuszu Bairdzie lub Kazimierzu Serockim. Nie ma w tym gronie kompozytora, który zaraz po drugiej wojnie światowej uchodził za najlepszego kompozytora swojego pokolenia - mało kto dziś pamięta o Romanie Palestrze. A przecież to jedna z najbardziej niezwykłych i interesujących postaci w polskiej kulturze XX wieku.

Urodzony w 1907 roku w Śniatyniu, w Galicji, wówczas znajdującej się na terenie Cesarstwa Austro-Węgier, Roman Palester zdał maturę w polskim już Lwowie, a studia muzyczne ukończył w Warszawie, kiedy rektorem Konserwatorium był Karol Szymanowski. Zaraz po ukończeniu studiów jego kariera kompozytorska błyskawicznie się rozwinęła. Muzyka symfoniczna została w 1930 roku wykonana na najbardziej prestiżowym forum muzyki współczesnej - festiwalu Międzynarodowego Towarzystwa Muzyki Współczesnej w Londynie, a jego dyplomowy Psalm V otrzymał II nagrodę na Ogólnopolskim Konkursie Muzyki Chóralnej w Poznaniu. Już przed wojną Palester należał do najlepiej zapowiadających się kompozytorów swojego pokolenia.

Obok dzieł symfonicznych i kameralnych tworzył muzykę baletową, filmową i teatralną. Słynny przebój „Baby, ach te baby”, śpiewany przez Eugeniusza Bodo pochodzi z filmu „Zabawka” w reż. Michała Waszyńskiego (1933 r.), do którego muzykę napisał właśnie Roman Palester.

Po wojnie Palester uważany był za następcę Szymanowskiego. Jego Koncert skrzypcowy zabrzmiał na pierwszym powojennym festiwalu Międzynarodowego Towarzystwa Muzyki Współczesnej w Londynie w 1946 roku, a w latach kolejnych utwory Palestra były często wykonywane zarówno w Polsce, jak i za granicą. Rozwojowi kariery artysty stanęła jednak na przeszkodzie decyzja o zamieszkaniu w Paryżu i niezaakceptowaniu powojennych porządków zaprowadzonych w Polsce przez władze komunistyczne. Po wprowadzeniu wytycznych realizmu socjalistycznego w 1949 roku kompozytor postanowił nie wracać do Polski.

W rezultacie, w 1951 roku Palester został pozbawiony członkostwa Związku Kompozytorów Polskich. Polskie Wydawnictwo Muzyczne przestało wydawać jego dzieła, a dotychczas opublikowane partytury przeznaczono na przemiał. W tej sytuacji kompozytor został pozbawiony środków do życia. W tej sytuacji podjęcie przez Palestra w 1952 roku pracy w Polskiej Sekcji Radia Wolna Europa w Monachium – na stanowisku kierownika działu kultury, pozwoliło mu nie tylko zapewnić podstawy egzystencji, ale też zachować kontakt z Ojczyzną. Audycje Palestra emitowane na antenie RWE - opublikowane obecnie w trzech obszernych tomach (Roman Palester, Pisma, Kraków 2021–22) - pozostają świadectwem jego niezłomnej postawy antykomunistycznej i służbie wartościom uniwersalnym. Decyzje bezkompromisowego artysty zaowocowały niestety prawie całkowitą nieobecnością jego twórczości w Polsce. Władze PRL skazały jego twórczość na kompletne zapomnienie.

Roman Palester stale komponował i odnosił spektakularne sukcesy (jego opera *Śmierć Don Juana* otrzymała I nagrodę na prestiżowym konkursie włoskiej sekcji Międzynarodowego Towarzystwa Muzyki Współczesnej). W Polsce jednak nikt nie wiedział o jego osiągnięciach, a nazwisko twórcy ze względu na obostrzenia cenzury pojawiało się tylko wyjątkowo - jedynie w specjalistycznych, niskonakładowych wydawnictwach.

Roman Palester tworzył do końca długiego życia. I chociaż w 1977 roku zniesiono zapis cenzury na jego nazwisko, wykonania jego muzyki w kraju nadal były sporadyczne, mimo starań podejmowanych przez środowisko muzyczne. W 1987 roku Związek Kompozytorów Polskich uhonorował Palestra godnością Członka Honorowego. Kompozytor zmarł jednak w Paryżu w 1989 roku w niemal zupełnym zapomnieniu – w przededniu upadku ustroju komunistycznego w Polsce. Swoją spuściznę zapisał Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie jest obecnie dostępna. Od jakiegoś czasu podejmowane są wysiłki, dzięki którym część jego muzyki została zarejestrowana na płytach CD, ogłoszono też poświęcone twórcy publikacje naukowe i popularyzatorskie. Działania te tylko potwierdzają wysoką rangę twórczości Romana Palestra, uświadamiając jak wielką wyrwę w polskiej kulturze stanowiły lata milczenia wokół jego dorobku.

Nadszedł czas, aby w większym stopniu przywrócić do życia jego dzieła i przypomnieć niezwykłą osobowość oraz drogę życiową twórcy. Roman Palester był postacią o renesansowej wszechstronności. Pisał utwory utrzymane w różnych konwencjach stylistycznych, potrafił przygotować muzykę do słuchowisk radiowych, do filmu, a jednocześnie komponował symfonie, dzieła sceniczne i kameralne. Władał też doskonale piórem - pisał świetne felietony, nie tylko o muzyce, ale też o sztukach plastycznych, literaturze, historii i polityce. Znał

wszystkich ludzi kultury na emigracji, korespondował z Czesławem Miłoszem, Witoldem Gombrowiczem, Gustawem Herlingiem-Grudzińskim, Jerzym Stempowskim, Kazimierzem Wierzyńskim, Jerzym Giedroyciem. Obdarzony radiowym głosem, świetnie też prezentował swoje audycje na antenie.

Do końca życia pozostał wierny podstawowym wartościom etycznym. Mimo, że przez 42 lata żył na obczyźnie, nie przyjął obcego obywatelstwa i pozostał w służbie polskich środowisk emigracyjnych, związany zarówno z RWE (gdzie pracował przez 20 lat), jak i paryską „Kulturą”. Polskę komunistyczną odwiedził tylko raz - w 1983 roku, kiedy przyjechał prywatnie na prawykonanie „Te Deum”, utworu, który skomponował w 1979 roku i zadedykował papieżowi Janowi Pawłowi II.

Nadchodzący rok 2027, w którym przypada 120. rocznica urodzin tego wielkiego kompozytora i Polaka, stanowi doskonałą okazję dla przywrócenia jego postaci i niebagatelnego dorobku świadomości Polaków.